

KRONIKA FRANTIŠKA PRAŽSKÉHO

František Pražský (asi 1290-1355) byl prvním kronikářem Karla IV. Mimo to, co o sobě napsal ve své kronice, o něm nemůžeme s určitostí říct. V roce 1321 pravděpodobně pobýval v Římě na studiích, po roce 1334 byl správcem v kapitulní škole na Vyšehradě, později kaplanem a zpovědníkem pražského biskupa Jana IV. z Dražic, krátce také působil jako kazatel v Chrámu sv. Víta. V roce 1351 byl zpovědníkem (penitenciářem) arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Byl svědkem zázraků u hrobu sv. Václava, o čemž píše ve své kronice. Datum úmrtí Františka Pražského není známo, ale předpokládá se, že zemřel krátce po přerušení práce na druhé nedokončené redakci kroniky.

Kronika Františka Pražského je rozdělena do tří knih a je dochována ve dvou redakcích. V první redakci jsou vyličené dějiny od doby vlády Václava I. do roku 1342. Čerpal především z Druhého pokračování Kosmova a ze Zbraslavské kroniky. Kroniku sepsal na objednávku pražského biskupa Jana IV. z Dražic v roce 1341-1342. K dílu se vrátil v roce 1353-1354, kdy kroniku doplnil a připsal pokračování až do roku 1354. Tuto druhou redakci věnoval Karlu IV.

Vydání: Kronika Františka Pražského. FRB. Series nova I. Ed. Jana Zachová. Praha 1997

VITA KAROLI = (ŽIVOT KARLA IV.)

Autobiografické dílo Karla IV.

V první části autor vypráví zážitky z mládí v cizině a začátky v Čechách do roku 1340.

V další části jsou zachyceny události z let 1344-46 se zmínkou o předchozích třech letech. Zatímco první část vypráví Karel IV. ze svého pohledu.

(druhá část je vyprávěna nezávislým pozorovatelem, a tak je pravděpodobné, že ji nenapsal Karel IV., ale některý z jeho důvěrníků. Snad Jan ze Středy).

obsahuje řadu filozofických, náboženských a moralizujících úvah, zamyšlení nad politikou atd. Prvních 14. kapitol je napsáno v 1. osobě plurálu, tedy z pohledu autora. Zbylé kapitoly jsou napsány v 3. osobě z pohledu nezávislého pozorovatele.

Knihy je rozdělena na dvacet kapitol do dvou částí.

Datum vzniku není dodnes jasné. Někteří badatelé dílo kladou do 50. let 14. století jiní do 70. let 14. věku

První dvě kapitoly se zabývají moralizujícími a náboženskými úvahami, Karel IV. předkládá zásady, podle kterých by se jeho následovníci měli řídit. Popisují dvě možné formy života – život v hříchu plný rozkoší a život v Kristu, který přinese věčnou rozkoš. Karel IV. varuje před špatnými lidskými vlastnostmi – před lakomstvím, pýchou či rozmařilostí.

Třetí kapitolou začíná životopisecká část. Nejprve Karel IV. zmiňuje své dětství a mládí ve Francii, kam byl v sedmi letech poslán kvůli výchově. Ve stejném věku se oženil se svou první ženou – Blankou z Valois. Dále popisuje své přemístění za vládnutím do Itálie, kam ho povolal jeho otec Jan Lucemburský. Předkládá čtenářům své představy o mocenských poměrech ve střední Evropě. V osmé kapitole se vrací do Čech a najde ji zpustošenou. Šlechta si rozebrala majetek. Nelichotivě se vyjadřuje k místnímu politickému i hospodářskému úpadku a obviňuje šlechtu ze ziskuchtivosti. Krátce zmiňuje smrt své matky Elišky Přemyslovny.

V další kapitole utíká před otcem do Itálie, aniž by zmínil příčiny jejich sporu, a bojuje tam v několika bitvách.

Kapitolami jedenáct až třináct gradují úvahové pasáže z úvodu knihy.

A čtrnáctá kapitola vypráví události z let 1339-40, kdy se Karel IV. opět vrátil do Čech. Toto období je vládou otce a syna. Tím končí vypravování Karla IV.

Zbylých šest kapitol vypráví události z Karlova života z let 1343-1346.

Knihy končí korunovací Karla IV. na římského císaře.

Dílo představuje výchovný spis pro budoucí vládce tzv. panovnické zrcadlo.

Staročeský překlad překlad (zřejmě pro jeho pravnuka Vladislava II.): Vita Caroli II., FRB III, Emler, J. (ed.), Praha 1882, s. 369 – 395.

Edice:

Vita Caroli: vlastní životopis Karla IV. Brno 2007.

Vita Caroli, FRB III, Emler, J. (ed.), Praha 1882, s. 336 – 368.

LEGENDA KARLA IV. O SV. VÁCLAVU

Autor díla:

- Císař Karel IV.

Doba vzniku díla:

- Legenda vznikla kolem poloviny 14. století, s největší pravděpodobností v r. 1358.
- Je to poslední významný václavský text.

Téma legendy:

- Legenda není příliš rozsáhlá.
- Karel IV. oslavuje českou minulost a hlásí se k patronovi české země sv. Václavovi, svému přemyslovskému předkovi.
- Trošku idealizovaně podává obraz křesťanského knížete Václava, stejně tak tomu je i u jeho vlastního životopise.
- V legendě je značný vliv sv. Augustina.
- V dalším vyprávění se Karel opírá o Kristiánovu legendu, ale i o Kosmovu a Dalimilovu kroniku.
- Karlova legenda začíná počátky českého křesťanství.
- Jako nový zázrak Karel uvádí smrt kněžny Drahomíry, která se podle pověsti propadla do pekla na místě před Pražským Hradem.

Prostředí sepsání díla:

- Čechy.

Charakteristika pramene:

- Jedná se o legendu.
- Legenda byla skládána k liturgickým účelům, proto je rozdělena na jednotlivá čtení (lekce)
- Původně byla napsána v latině, ve 14. století pak byla přeložena do češtiny a němčiny.
- Jiný, neúplný, staročeský překlad čteme ve staročeském Pasionále.
- Karlova legenda je vrcholem naší václavské latinské hagiografie.
- Jako jedinou rétorickou ozdobu v ní můžeme nalézt přímou řeč, artikulovanou v lapidárních krátkých větách.

Rukopisné dochování:

- V úplném znění se tato legenda dochovala v cestovním breviáři Jana ze Středy.

Editoři díla:

- BLASCHKA Anton: Die St. Wenzelslegende Kaiser Karls IV., Praha 1934

GIOVANNI DI MARIGNOLLI

- de Florentia / Florentinus / de Marignola / Sancto Laurentio (*koniec 13. storočia - † 1358/9)
- Františkán O.F.M (Ordo Fratrum Minorum – Rád menších bratov kapucínov)
- Vyslanec pápeža Benedikta XII. v Číne u mongolského chána Uzbeka (1338 – 1353) = ázijský misionár
- Biskup v meste Bisignano (Kalábria), kaplán Karola IV.

Kronika česká

- Napísané na objednávku cisára Karola IV. v rokoch 1355-1358 (pontifikát Inocenta VI.)
- Hlavná predloha = Kosmova kronika + jeho pokračovatelia (do r. 1283), Kristiánova legenda, vojtešské legendy, Dalimilova kronika...
 - o prakticky nenapísal nič nové a ešte aj v tom sa často dopustil chýb + „kostrbatá“ latinčina
- Popisuje dejiny Čiech od Adama až do doby autora, pokus o spojenie českých príbehov s dejinami ľudstva
- 3 časti (podľa vzoru najsvätejšej Trojice):
 - o Thearcos („theos“ = boh)
 - Najstaršie dejiny ľudstva, od Adama až po potopu sveta (podľa Biblie)
 - Poznámky k svojej ceste na východ (po ceste nachádzal rôzne „stopy“ biblických príbehov, napr. našiel Raj – na Cejlóne videl Adamove šľapaje v kameni)
 - o Monarchos
 - Popis dejín od Nimroda (biblická postava, Noemov pravnuke, lovec, modloslužobník) až po časy Karola IV.
 - Rozprava o založení prvých štátov (podľa sv. Augustína)
 - Dejiny české až do roku 1283 (dejiny českých panovníkov po Václava II., potom snaha vymenovať nástupcov)
 - o Ierarcos
 - Dejiny kňazstva
 - Od Melchizedecha (biblická postava, kráľ Jeruzalema / Salema, 1. kňaz, požehnal Abrahámovi), cez židovských kňazov, založenie pápežstva, až napokon vyrátava českých biskupov (vrchol mal byť 1. pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic, ale nedostal sa tam)
- Spájanie brilantných vedomostí o teológii a histórii s bájami a naivnými rečami či poverami
- Odvolávanie sa na diela: Platón, Aristoteles, Ovídius, Augustín, Talmud, Averroes...
- Najväčšiu hodnotu majú Marignolliho cestopisné zápisy, ktoré ukazujú, aké pomery panovali v stredoveku na východe
- Dielo nepovšimnuté
- Zachoval sa iba 1 plný rukopis (dielo nebolo príliš potrebné pre český dejepis, tak sa málo opisovalo) – napísaný v 2. pol. 15. stor. (pravdepodobne ten istý pisár, ktorý napísal aj Kosmovu kroniku)
- Editácia:
 - o Fontes rerum Bohemicarum. Tom. III, Eds.: J. Jireček, J. Emler, Praha 1878 – 1882, str. 485 – 604. (dostupné online: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=11&bookid=1107&page=520>)

Literatura a preklady:

- o Marie Bláhová – Zuzana Lukšová – Martin Nodl, *Karel IV. v soudobých kronikách*, Praha 2016.
- o Marie Bláhová, *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987.

NEPLACHOVA KRONIKA

Charakteristika autora díla

Kronikář Neplach, opat benediktinského kláštera v Opatovicích na Labem, narodil se roku 1322 na dvoře v Hořiněvsi ze starého zemanského rodu. Roku 1340 byl poslán do Boloni (Itálie).

Opatem svého kláštera se stal r. 1348. zdá se, že častěji provázel císaře Karla IV. na jeho cestách. Zemřel roku 1377.

Kdy pramen psal

V roce 1360 na žádost řeholního bratra Martina, svého strýce, začal psát latinsky Krátkou kroniku římskou a českou a pokračoval v ni až do r. 1365.

Časový rozsah

Kronika začíná shrnutím některých biblických událostí a pokračuje sepisováním událostí z českých dějin až do roku 1345. poté chtěl kronikář psát o Karlu IV., bohužel tato část se nedochovala.

Charakteristika pramene

Základem jejím je proslulá latinská kronika papežů a císařů, kterou složil Martin Polák z Opavy (tzv. Kronika Martimiani).

Informace o starších českých dějinách čerpá především z Kosmovy kroniky, z děl Kosmových pokračovatelů, z kroniky Dalimila a z některých legend, světové dějiny z Kroniky Martina Opavského. Dílo se skládá jen z velmi stručných zápisů. Z pramenů jsou vybírány pouze stručné zprávy, navíc většinou s chybami. Kronika nedosahuje vyšší literární úrovně.

Kronika je zachována pouze v jednom rukopise

Edice

Kronika Neplachova, FRB III, Emler, J.-Jireček, J. (eds.), Praha 1882, s. 485-604

Literatura a překlady

Marie Bláhová, ed. , *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987.

PULKAVOVA KRONIKA

Přibík Pulkava z Radenína

Přibík (Přibyslav) byl český spisovatel, kronikář, farář a překladatel. Působil též jako písař pražského arcibiskupa. Přízvisko „z Radenína“ mu dodal F. Palacký, který začal číst původní „z Tradenína“, jako z Hradenína, nebo Radenína. Díky tomu se dozvěděl, odkud Přibík pocházel a objevil nové zdroje informací. Není toho o Přibíkovi příliš známo, ale s jistotou můžeme tvrdit, že působil jako rektor školy u sv. Jiljí v Praze (konkrétně mezi lety 1373-1377). Přibík zemřel někdy mezi 18.9.1378 – 1380.

Nemůžeme sice s jistotou dokázat, že Přibík Kroniku Českou opravdu napsal, je to ale velmi pravděpodobné tvrzení. O vytvoření Kroniky též Karel požádal Giovanniho di Marignolli. Jeho kronika však, na rozdíl od té Přibíkovi, má velmi malý historický význam.

Česká Kronika Česká:

Kronika v nejstarším rukopise ani ve většině mladších neměla a dodnes v podstatě nemá název. Kronika Česká se jí začalo říkat až v průběhu let. V některých mladších rukopisech o ní bylo dokonce mluveno jako o „Kronice nejjasnějšího knížete Karla, krále českého a císaře římského, vždy rozmnožitele, kterou sám sepsal a pečlivě z jiných zdrojů složil“. To vedlo některé nekritické starší badatele k závěru o Karlově autorství, avšak možný je pouze panovníkův dohled nad vznikem díle. Ostatně císař autorovi zpřístupnil korunní archiv, ze kterého v kronice citoval řadu listin.

Kronika začíná stavbou Babylonské věže a příběhem, ve kterém dojde ke zmatení jazyků (lze tedy předpokládat, že se Přibík při tvorbě inspiroval i knihou Genesis dalšími). Její děj sahá až do roku 1330, což je mimo jiné smrt matky Karla IV., Elišky Přemyslovny. Do té doby líčí spoustu událostí, které následovaly a vedly ke vzniku tehdejšího světa. Například popisuje útěk chorvatského vraha, hledajícího novou domovinu (příchod praotce Čecha).

Kronika se zachovala v mnoha rukopisech a byla svého času velmi oblíbená. Zřejmě ještě za života Pulkavova byla překládána do němčiny a češtiny. V kronice je zřejmý ideologický důraz, a snaha o vystižení myšlenek a názorů Karla IV., který sám do obsahu kroniky zasahoval. Kronika klade nároky českých panovníků na jednotlivé země Koruny české již do dávné minulosti, do doby doby velkomoravské. Dokonce i česká královská hodnost měla do Čech přijít ze Svatoplukova moravského království (v náznavu má tento konstrukt již tzv. Dalimil). Stejně v kronice zdůrazňuje odvěký nárok Prahy na arcibiskupství s odkazem na sv. Metoděje. Těmito aktualizacemi doplňoval a upravoval starší kroniky, které používal (zejména Kosmovu kroniku, díla Mnicha Sázavského, letopis Jarlochův, letopis Vincenciův, atd.)

Ještě za Pulkavova života vznikla řada verzí kroniky. Jakmile Karel IV. získal roku 1373 Branibory, musely být do kroniky zařazeny braniborské dějiny, aby bylo poukázáno na spojitost obou zemí.

Edice: *Pribiconic de Radenin dicti Pulkavae Chronicon Bohemiae*, in: FRB 5, edd. Josef EMLER, Jan GEBAUER, Praha 1893.

Literatura a moderní překlad do češtiny: Marie Bláhová, *Kroniky doby Karla IV.*, Praha 1987.

BENEŠ KRABICE Z WEITMILE - KRONIKA PRAŽSKÉHO KOSTELA

O autorovi:

Datum narození Beneše je neznámý, pocházel ze zemanské rodiny. Byl pražským kanovníkem a od roku 1355 až do své smrti v roce 1375 působil jako vedoucí stavby katedrály sv. Víta. Do chrámu sv. Víta nechal na příkaz Karla IV. přenést ostatky českých knížat a králů a pak i pražských biskupů. Současně bylo jeho úkolem jakožto kronikáře vylíčit dobu Karla IV., popsat císařovo státnické dílo a oslavit jeho rod. Beneš nebyl vynikajícím kronikářem, neměl značné vzdělání a nedostávalo se mu smyslu pro dějinné souvislosti.

Kronika pražského kostela

- Kronika doby Karla IV. Latinsky psaná kronika pravděpodobně na přímé vyzvání Karla IV.
- Karel IV. pověřil Beneše doplněním a opravou textu Františka Pražského, tzn od 1283.
- Z kronik, vzniklých z iniciativy Karla IV. byla dovedena nejdále. Ale ani tato kronika neodpovídala Karlově zájmu a jeho plánům. Údaje jsou zde kladeny na stejnou úroveň bez gradace a oslavy panovníka.
- Benešova kronika navazuje na Druhé pokračování Kosmovo. Začíná návratem Václava II. do Čech roku 1283 a pokračuje až do dob Karla IV.
- Jeho dílo je rozděleno do čtyř knih, z nichž jsou však první tři pouze kompilací jeho předchůdců a úpravou líčení Františka Pražského. Čtvrtá kniha je pak autentickým dílem líčící soudobé události od roku 1346 do roku 1374.
- Z historické stránky je Kronika Beneše Krabice z Weitmile považována za víceméně spolehlivý pramen informací – a to zejména v poslední části. I přes svůj rozsah a jistý význam není ani tato kronika po literární stránce příliš zdařilá a ani ona nedosahuje kvalit Zbraslavské kroniky.
- Kronika obsahuje vlastní životopis Karla IV. a také biografii prvního pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic, jejímž autorem byl původně Vilém z Lestkova. Dále vypravuje samostatně o událostech panování Karlova, o zřízení a povýšení pražského biskupství na arcibiskupství, o ustanovení zemí Koruny české, položení základního kamene katedrály sv. Víta a také Karlova mostu a o založení Nového Města pražského. V této kronice je vůbec nejstarší dochovaný zápis svatováclavského chorálu, který nejspíš pochází ze 12. století.
- Jediný rukopis je chován v Kapitulní knihovně pražské.

Edice:

Kronika Beneše z Weitmile, ed. JOSEF EMLER, in: *Prameny dějin českých / Fontes rerum Bohemicarum IV*, Praha 1884, s. 457-548

Literatura a moderní překlad:

Kroniky doby Karla IV., ed. Marie Bláhová a kol., Praha 1987, s. 173-254.